

fruit chan

Najdaljše poletje

Little Cheung

Hongkong je leta 1997 ponovno prešel pod upravo Kitajske. Konec nekega obdobja, začetek drugega. Tudi v filmu, ki ga je hongkonška kinematografija zaznamovala predvsem po hiper produkciji in kung-fuju, banalno rečeno. Začetek devetdesetih je prinesel prve znake recesije in strahu pred novimi časi. Ko sem se leta 1993 pogovarjal s Claro Law, tedaj eno redkih hongkonških režiserk, ki si je drznila snemati "umetniške" oziroma avtorske filme, je na vprašanje o stanju tamkajšnje produkcije hladno odgovorila, da se snema le še šoder. Na hitro, čim več, čim hitreje. Jasno, treba je bilo zaslužiti, preden rdeči prevzamejo oblast. Komercialno najvidnejša imena so tako ali tako zapustila provinco in se preselila v ZDA, tisti, ki so ostali, pa so se morali povsem ukloniti rigidnim produkcijskim zahtevam. Junij 1997 so vsi pričakovali s strahom v očeh; produkcija se je zmanjševala, zaslužki prav tako. Še huje, ameriški filmi so z vrha box-officea sploh prvič izrinili domače filme in zvezdnike.

Hongkonški film je, jasno, preživel. Produkcija se znova vzpostavlja in kaže nove uspehe, toda kar nas tule zanima, je ime Fruita Chana, ki je tako v simbolnem, produkcijskem kot kreativnem pogledu najlepše utelesil "novi hongkonški kino", tip nizkobudžetnega, neodvisnega in avtorskega filma, s katerim nas preseneča od predaje dalje. Fruit Chan je brez dvoma prva perspektiva, ki prihaja iz "novega Hongkonga", in čeprav je posnel že šest filmov, se zdi, da se je njegov ustvarjalni nivo šele pričel dobro dvigati. Naj kar takoj prebijem bariero med bralcem in njegovim opusom in omenim, da je z enim filmom, *Najdaljše poletje* (The Longest Summer, 1998), že gostoval pri nas, na LIFF-u leta 1999. Zgodba o vojaki, ki se jim je britanska administracija leta 1997 po dolgih letih službovanja odrekla in so bili zato prisiljeni sprejeti delo v mafijskih triadah, je lepo ponazorila dvom in strah pred novimi časi. Fruit Chan je napovedal angažiran opus, ki bo reflektiral družbenopolitično dogajanje, pa četudi križan z žanrskimi parametri, ki meni osebno niso najbolj ležali, čeprav sem mu priznaval svojevrsten pogum in odločnost. V poplavi raznorodnih dokumentarcev, televizijskih oddaj ter bolj ali manj enoličnih komentarjev od zgodovinskega dogodka je bil Fruit Chan leta 1998 edini, ki je problematiko predaje postavil v kritični socialni kontekst in se izognil patetiki, kakršno nam je v *Kitajski skrinjici* (Chinese Box, 1998) serviral, denimo, Wayne Wang. Fruit Chan se je rodil leta 1959 v Guangzhou na Kitajskem. Z desetimi leti je skupaj s starši emigriral v Hongkong, od leta 1979 pa študiral scenaristiko in režijo na Hong Kong Film Centru, neprofitni organizaciji, ki so jo ustanovili priznani režiserji Tsui Hark, Ann Hui in Yim Ho. Leta 1982 se je pridružil neodvisni filmski hiši Century Film Production in pričel asistirati neodvisnim režiserjem, nato pa je leta 1984 prešel pod velikanko Golden Harvest in hitro postal eden najbolj zaželenih asistiralcev, tudi pri filmih Jackieja Chana. Za Golden Harvest je Fruit Chan posnel tudi samostojna režijska prvenca, *Finale in Blood* (1991) in *Five Lonely Hearts* (1992), vendar je bil z rezultati očitno nezadovoljen, zato se je odločil spopasti z neodvisno produkcijo in ohranjati avtorsko kontrolo.

Naslednjih pet let je Chan kreativno pavziral, do leta 1995 je po produkcijah, kjer je asistiriral, potrpežljivo zbiral delčke neuporabljenih negativov, nato pa zbral prijatelje ter na realnih lokacijah in z

simon popek

Durian, Durian

Durian, Durian

amaterskimi igralci posnel svoj tretji (oziroma prvi "pravi") film, *Made in Hong Kong* (1997), ter z njim zaslovel v festivalski cirkulaciji. Največja neznanka Chanovega opusa sta prav njegova filma za Golden Harvest, ki ju redko navajajo celo natančnejše filmografije in veljata za outsiderja, "nepolnopravna" člana njegovega opusa, ki ju praviloma nihče resno ne upošteva. O obeh filmih ni znanega tako rekoč nič, celo sam Chan se jima v intervjujih in uradnih publikacijah izogiba, zato se njegov opus za mnoge prične leta 1997, kar mu v simbolnem pogledu še kako ustreza. Fruita Chana namreč lahko štejemo za "kronista Hongkonga" in nekakšno vzporednico Francozu Robertu Guediguianu, ki z enako natančnostjo, ljubeznijo in kritiko spremlja dogajanje in spremembe v ljubljnem Marseillesu, kjer se odvijajo vsi njegovi filmi. Hongkong je Chanova inspiracija, odvisna sta drug od drugega, in vsaj zaenkrat se zdi, da lahko eksistirata le v simbiozi.

Novi hongkonški film ima resda dovolj kvalitetnih sodobnih režiserjev (Wong Kar-wai, Johnnie To), toda nihče se ne ukvarja z mestom, realnostjo; vsi se zadržujejo v žanrskih vodah ali striktno imaginarnih smernicah, zato je Chanovo vztrajanje na družbeno-političnih relacijah toliko bolj dragoceno. Mesto v njegovih filmih vedno igra nosilno vlogo, pri čemer je treba dodati, da se "historizacija" problema iz prvih filmov (predaja Kitajski) vse bolj nagiba k aktualni tematiki, problemu priseljencev, prenaseljenosti, socialni revščini in še posebej vprašanju identitete po združitvi. V (zaenkrat) razmeroma kratkem Chanovem opusu je že moč razbrati jasne tematske sklope, ki se medsebojno prepletajo in ustvarjajo prepričljivo celoto. Prvi trije filmi, *Made in Hong Kong*, *Najdaljše poletje* in *Little Cheung*, so že prepoznani kot neformalna trilogija o predaji Hongkonga Kitajski; da bi se izognil formaliziranju, repetitiji ali raznoraznim očitkom, je Chan zgodbo vedno pripovedoval skozi generacijsko raznolike oči: prvo vodi adolescent, Autumn Moon, izterjevalec dolgov za mafijo, drugo možje v krizi srednjih let, že omenjeni odsluženi členi britanske krone, tretjo devetletni deček, Čang, ki se spopada z revščino urbanega makrokozmosa, v katerem živi. *Little Cheung* je vezni člen med bolj angažiranim (prvi trije filmi) in intimnejšim Fruitom Chanom, ki ga zaznamujeta lani prikazana *Little Cheung* in *Durian Durian*, s kupom nagrad ovenčana festivalska hita, ki tvorita prekrasen diptih, v katerem Chan obravnava sorodne tematike in celo uporablja nekatere iste igralce. Obenem *Durian Durian* že napoveduje novo trilogijo: režiser jo bo posvetil prostitutkam iz celinske Kitajske, ki v Hongkongu iščejo boljšo eksistenco. Drugi del, *Hollywood-Hong Kong*, lahko pričakujemo že v drugi polovici letošnjega leta.

Fruit Chan zavoljo sorodnih tematik nikakor ni dolgočasen avtor, ki bi ponavljal iste vzorce, kar najlepše ponazarjata *Little Cheung* in *Durian Durian*, s katerima je režiser dozorel in se potrdil kot eno najsilovitejših imen z daljnega Vzhoda. Kljub temu, da naracijo obeh filmov poganjata otroka, v prvem devetletni Čang, v drugem enako stara Fang (ta se pojavlja že v prvem), gre za stilsko dva povsem različna filma. Kamera je v *Cheungu* direktna, nemirna, "dokumentarna", zajame vsa nervozna ob prelomnem dogodku – ravno v nasprotju s kamero v *Durianu*, kjer režiser s statiko in sublimno umirjenostjo portretira Hongkong in prebivalce na povsem drug način. Tudi angažiranost

Duriana je precej bolj posredna, Chan je simboliko povzel že v naslovu: Durian je tropski sadež, "the king of fruits", ki navzven strašansko smrdi, toda ko ga (s težavo) odpreš in poskusiš, ugotoviš, da je izjemno dober in sladak. Durian naj bi bil metafora tako za umazano, a privlačno mesto Hongkong kot za junakinjo Yan, ki je tja prišla s celinske Kitajske in se preživlja kot prostitutka, čeprav se želi čimprej vrniti domov, na sever države, k svojemu izbrancu in družini. *Durian* je vizualno perfektno delo, še posebej zaključek filma, ki se odvije v ruralnem predelu severne Kitajske, in če temu dodamo že omenjeno umirjeno estetsko dovršenost, dobimo krasen primer hongkonške kinematografije, ki je doslej skoraj nismo bili vajeni. V nasprotju z *Durianom* je *Cheung* divje delo, ki skorajda poziva k revoltu; takšnega mnenja je devetletni Čang, ki v konfliktu z nasilnim očetom in sovražno četrtjo, v kateri živi, išče svojo identiteto – tako kot nenazadnje junaki vseh Chanovih filmov, ki so po predaji dezorientirani, zmedeni, iščejo vez z realnostjo.

O Fruitu Chanu je *Ekran* po koščkih že pisal, zato se v podrobnosti njegovih filmov nisem spuščal. K že objavljenim člankom vodi spodaj navedena mini bibliografija, k empirični izkušnji doživljanja njegovih del pa naj vodi upanje, da se bo Slovenski kinoteki v kratkem posrečil nakup njegovih dveh največjih filmov doslej, *Malega Čanga* in *Duriana*.

Filmografija

Za Golden Harvest:

1991 *Finale in Blood* (Da Nao Guang Chang Long)

1992 *Five Lonely Hearts*

Neodvisno:

1997 *Made in Hong-Kong* (Xiaggang Zhizao)

1998 *Najdaljše poletje* (The Longest Summer/Qu nian yan hua te bie duo)

1999 *Little Cheung* (Xilu Xiang)

2000 *Durian, Durian* (Liulian piao piao)

2001 *Hollywood – Hong Kong*

Fruit Chan v Ekranu

Intervju z Danielom Yujem, producentom F. Chana (5,6/1999)

The Longest Summer (festival: Far East Cinema Udine, 5,6/1999)

Durian Durian (festival: Benetke, 7,8/2000)

Little Cheung (festival: Locarno, 9,10/2000)